

ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ DENO GOLD MINING ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԵՎ
ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

ENVIRONMENTAL AND SOCIAL PROFILE FOR DENO GOLD MINING
COMPANY'S OPERATION IN ARMENIA

ԵՐԵՎԱՆ 2009

Սույն աշխատությունը ներկայացնում է 2009թ. մայիս-նոյեմբեր ամիսներին Կապանում «CEE BankWatch» միջազգային ոչ կառավարական կազմակերպության, «ԷկոԼուր» տեղեկատվական ՀԿ-ի, «Էկոլոգիական անվտանգության ապահովման եւ ժողովրդավարության զարգացման» ՀԿ-ի եւ «Խուստուպ» ՀԿ-ի կողմից անցկացված «Deno Gold Mining» ընկերության գործունեության հասարակական մոնիտորինգի արդյունքները: Մոնիտորինգի շրջանակներում ուսումնասիրվել են հետեւյալ հարցերը՝ «Deno Gold Mining» ընկերության Էկոլոգիական եւ սոցիալական պատասխանատվության քաղաքականությունը, օրենսդրությամբ սահմանված եւ պայմանագրերում նշված պարտավորությունների կատարումը, ընկերության գործունեության վերահսկողությունը, հասարակայնության մասնակցությունը որոշումների ընդունման տարբեր գործընթացներին: Մոնիտորինգն իրականացվել է «Սյունիքում «Deno Gold Mining» ընկերության գործունեության Էկոլոգասոցիալական դիմագիծը» ծրագրի շրջանակներում՝ Global Greengrants Fund-ի աջակցությամբ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ DENO GOLD MINING ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

2002թ. նոյեմբերին «Deno Gold Mining» ընկերությունը 3 միլիոն դոլլարով սեփականացրեց Կապանի լեռնահարստացուցիչ կոմբինատը եւ կնքեց Կապանի պղնձի բազմամետաղային եւ Շահումյանի ոսկու բազմամետաղային հանքավայրերի շահագործման կոնցեսիոն պայմանագրերը: 2008թ. ընկերությունը հանքահանեց 259 902 տոննա հանքանյութ եւ արտադրեց 11 606 տոննա կոնցենտրատ:

«Deno Gold Mining Company»-ն գրանցված է Հայաստանում եւ մեկն է ֆինանսական շղթայի այն օղակներից, որի մեջ մտնում են բրիտանական Վիրջինյան կղզիների օֆշորային գոտում գրանցված «Vatrin» ընկերությունը (նրան է պատկանում «Deno Gold Mining»-ի բաժնետոմսերի 100%-ը) եւ միջազգային «Dundee Precious Metals» ընկերությունը, որն իր հերթին «Vatrin» ընկերության բաժնետոմսերի 95%-ի սեփականատերն է:

«Deno Gold Mining»-ը Հայաստանի քաղաք ձեւավորող ձեռնարկություններից մեկն է: Ընկերության գործունեությունը մեծ ազդեցություն է թողնում Կապանի եւ նրան հարակից համայնքների ողջ ենթակառուցվածքի վրա՝ պայմանավորելով տարածաշրջանի սոցիալական եւ էկոլոգիական վիճակը (լուսանկար 1):

Ինչպես հայտնի է, հանքարդյունաբերությունը համարվում է Հայաստանի տնտեսական զարգացման գլխավոր առաջնահերթությունը: Դրա հետ մեկտեղ պետք է հաշվի առնել այն հանգամանքը, որ մշակված չէ այդ բնագավառի հայեցակարգը, չկա շրջակա միջավայրին հասցվող վնասի համարժեք գնահատում, թերի է օրենսդրական դաշտը, թույլ է պետական վերահսկողությունը: Բացակայում են մարդու՝ սեփական հողի եւ այլ

իրավունքների պաշտպանության մեխանիզմները, երբ այդ իրավունքները բախվում են հանքարդյունաբերական ընկերությունների շահերի հետ:

Նման պայմաններում ամեն ինչ կախված է ընկերության բարի կամքից, որը ցանկացած պահի կարող է դադարեցնել իր գործունեությունը եւ դրա համար չկրել ոչ մի պատասխանատվություն, այդ թվում՝ ֆինանսական:

Դա գիտակցում են հենց իրենք՝ ընկերությունները: Այսպես, 2009թ. նոյեմբերի 24-ին՝ Լոնդոնում, Վերակառուցման եւ զարգացման եվրոպական բանկի (EBRD) աշխատանքային հանդիպան ժամանակ, «Dundee Precious Metals» ընկերության կայուն զարգացման դեպարտամենտի փոխնախագահ Ադրիան Գոլդսթոնը խոստովանեց. «Կապանում «Deno Gold Mining» ընկերության ամենամեծ ձեռքբերումն այն է, որ ընկերությունն աշխատում է: Եթե ձեռնարկությունը կանգնի, ապա Կապանում սոցիալական վիճակը ծանր կլինի»:

Նշենք, որ զարգացած երկրներում, այդ թվում եւ Կանադայում, որտեղ գտնվում է «Dundee Precious Metals»-ը, գործում են խիստ օրենքներ, որոնք որոշում են ընկերության պատասխանատվությունը՝ թափոնների, պոչամբարների եւ ապարների վիճակի վերաբերյալ, ընկերության գործունեությունն ավարտելուց հետո տասնյակ տարիների համար: Իսկ ինչ վերաբերում է ընկերության համար հետաքրքրություն ներկայացնող տարածքների բնակիչներին, ապա նրանք ստանում են բազմափառապանոց փոխհատուցումներ՝ միայն ընկերության գործունեությանն իրենց համաձայնությունը տալու համար:

Որքանով է «Deno Gold Mining» ընկերությունը կատարում օրենսդրությամբ սահմանված եւ պայմանագրերում նշված իր պարտավորությունները, պատրաստ է կրել էկոլոգիական եւ սոցիալական պատասխանատվություն, ինչպե՞ս է կատարվում ընկերության

գործունեության վերահսկողությունը, ինչպե՞ս է հասարակայնությունը ներգրավվում որոշումների ընդունման տարբեր գործընթացներում հարցադրումներն արվել են այն հասարակական մոնիտորինգի շրջանակներում, որը 2009թ. մայիս-նոյեմբեր ամիսներին անցկացվեց «CEE BankWatch» միջազգային, «ԷկոԼուր» տեղեկատվական, տեղի «Էկոլոգիական անվտանգության ապահովման եւ ժողովրդավարության զարգացման» եւ «Խուստուպ» ՀԿ-ների կողմից:

Մոնիտորինգի արդյունքներն ամփոփվեցին նոյեմբերի 4-ին՝ Կապանի Օրիուս կենտրոնում տեղի ունեցած կլոր սեղանի ընթացքում: Քննարկմանը մասնակցեցին «ԷկոԼուր» տեղեկատվական ՀԿ-ն, տեղի «Էկոլոգիական անվտանգության ապահովման եւ ժողովրդավարության զարգացման» եւ «Խուստուպ» ՀԿ-ները, այլ հասարակական կազմակերպություններ, փորձագետներ՝ Հայաստանի կանաչների միության նախագահ Հակոբ Սանասարյանը, միջազգային ծրագրերի փորձագետ, ՀՀ բնապահպանության նախարարության շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության մոնիտորինգի կենտրոնի ներկայացուցիչ Սեյրան Մինասյանը, Սյունիքի մարզպետարանի, ինչպես նաեւ «Deno Gold Mining» ընկերության գործունեության ազդեցության տակ հայտնված համայնքների ղեկավարները:

Ընկերությունը հրաժարվեց մասնակցել քննարկմանը՝ պատճառաբանելով, որ պետք է միջոցառումից մեկ ամիս առաջ ստացած լիներ հրավերը եւ քննարկվելիք հարցերը: Քննարկմանը մասնակցեց ընկերության կողմից ուղարկված դիտորդը:

Կապանի կենտրոնական հանքավայրի կոնցեսիայից հրաժարվելը

«Deno Gold Mining» ընկերությունը հրաժարվել է Կապանի Կենտրոնական հանքավայրի կոնցեսիայից՝ պատճառաբանելով, որ տվյալ հանքավայրի շահագործումը տնտեսապես անշահութաբեր է: Նշենք, որ «Dundee Precious Metals» ընկերության www.dundeeprecious.com կայքում նշված

է, որ ՀՀ կառավարությանը կոնցեսիան վերադարձվել է 2009թ. մարտին: Միեւնույն ժամանակ, այդ հարցի վերաբերյալ հասարակական լսումները Կապանում տեղի են ունեցել շատ ավելի ուշ՝ սեպտեմբերի 28-ին, Կապանի Օրիուս կենտրոնում եւ հոկտեմբերի 9-ին՝ Կապանի քաղաքապետարանում: Կոնսերվացման նախագիծը պատրաստվել է «Լեռնամետալուրգիական ինստիտուտ» ՓԲԸ-ի կողմից:

Ընկերության տրամադրած տեղեկատվության համաձայն՝ Կենտրոնական հանքը շահագործվում է փակ եղանակով: Շահագործման արտոնագիրն ընկերությանը տրվել է 2006թ-ին: Մինչեւ 2007թ-ը ընկերությունն իրականացրել է հանքի վերականգնման աշխատանքներ: Հանքի շահագործումը սկսվել է 2007թ-ին եւ շարունակվել մինչեւ 2008թ-ի օգոստոսը: Այդ ընթացքում հանքից արդյունահանվել է 79 342տ հանքաքար:

Ներկայացնում ենք Կենտրոնական հանքի փակման թեմայի շուրջ ծավալված բանավեճը:

Հայաստանի ճարտարագիտական համալսարանի Կապանի մասնաճյուղի դասախոս, Կապանի լեռնահարստացուցիչ կոմբինատի նախկին տնօրեն Ալբերտ Ստեփանյանը հանքի փակման կապակցությամբ անհանգստություն հայտնեց: Նրա խոսքերով, երբ հանքի պաշարները սպառվում են, ապա հանքը կարելի է օգտագործել Շահումյանի հանքավայրի հետ համատեղ: Եվ այդ դեպքում կոմբինատը կաշխատի շահույթով: «Դուք կոնսերվացնում եք հանքը: Դժվար է պատկերացնել, որ մոտակա 10-15 տարվա ընթացքում կհայտնվի որեւէ մեկը, ով ձեռք կբերի հանքը եւ ներդրումներ կկատարի, նախապատրաստական աշխատանքներ կիրականացնի: Ամենաքիչը 5 տարի է պահանջվում, մինչեւ հանքանյութի առաջին տոննան կստանան: Այդ հանքը կարող է աշխատել միայն գործող ձեռնարկության ներքո: Իսկ եթե ձեռնարկությունը, որը տիրապետում է այնպիսի հարուստ հանքավայրի, ինչպիսին Շահումյանի հանքավայրն է, հրաժարվում է նրանից,

ապա կարծում եմ, որ Կենտրոնական հանքի վաղվա օրը շատ հեռու է», - հայտարարեց Ստեփանյանը՝ նշելով, որ ոչ ոք չի կարող այդ հանքը շահութաբեր դարձնել՝ առանձնացված այլ հանքավայրերից:

«Deno Gold Mining» ընկերությանն արտոնագիր է տրամադրվել ոչ միայն Կենտրոնական հանքի, այլ նաեւ Շահումյանի եւ Թեջադինի հանքավայրերի շահագործման համար: Սակայն ընկերությունը հրաժարվեց միայն Կենտրոնական հանքավայրից: Դրա հետ մեկտեղ Կենտրոնական հանքավայրը հանձնվում է պետությանը, իսկ ընկերությունը շարունակում է մնալ 5 հա-ի վրա գտնվող բոլոր շինությունների սեփականատերը, որոնք Պետական անշարժ գույքի կադաստրում գրանցված են՝ որպես «Deno Gold Mining»-ի սեփականություն:

Այստեղից եւս մեկ խնդիր: Հանքավայրը ենթակա է շահագործման, սակայն ինչպե՞ս այդ տեղը կգաղեցնի այլ ընկերություն, եթե սպասարկող ողջ ենթակառուցվածքն ու ֆաբրիկան պատկանում են հանքավայրի նախկին սեփականատիրոջը:

Եղան նաեւ այլ դիտողություններ: Բնապահպանության նախարարության ներկայացուցիչ Հարություն Ավետիսյանը նշեց, որ փաստաթղթերում բացակայում է տեղագրական քարտեզը, ինչպես նաեւ բացակայում են տվյալներ այն մասին, թե ով է վերահսկելու հանքում ընթացող գործընթացները:

ՀՀ բնապահպանության նախարարության ջրային ռեսուրսների կառավարման գործակալության հարավային ջրավազանային տարածքային բաժնի պետ Արամ Գրիգորյանը հարց բարձրացրեց հանքից արտահոսող ջրերի սահմանային թույլատրելի կոնցենտրացիաների վերաբերյալ: Նա ուշադրություն հրավիրեց այն հանգամանքի վրա, որ ՍԹԿ-ն հաստատված է միայն հանքերի շահագործման դեպքում, կոնսերվացման պայմաններում այդ նորմաները բացակայում են: «Միջազգային փորձ կա, եւ այդ նորմաները պետք

է տարբերվեն միմյանցից: Միեւնույն ժամանակ նախագծում նշված է ջրերի մոնիտորինգ, բայց ինչի՞ հետ են համեմատվելու նմուշները, եթե կոնսերվացման պայմաններում միանգամայն այլ ՄԹԿ պետք է լինի»,- ասաց նա:

Երկրաբան Ռուդիկ Հովհաննիսյանը նշեց, որ հանքը տեղակայված է սեյսմիկ գոտում, եւ առաջարկեց հաճախակի մարկշեյդերական չափումներ կատարել: Նա նաեւ հիշեցրեց, որ այդ տարածաշրջանում ուրան կա, որը բարձր միգրացիոն հատկություն ունի, եւ անհրաժեշտ է նաեւ չափել ռադիացիոն ֆոնը:

Մեծ անհանգստություն կար նաեւ սոցիալական վիճակի համար, որը կբարդանա Կապանում հանքի փակումից հետո: Խոսքը աշխատատեղերի կրճատման մասին է:

Ընկերությունը հայտարարեց, որ մտադիր է ուսումնասիրել սոցիալական հետեւանքները, համապատասխան մասնագետների է փնտրում եւ խոստանում է, որ արդյունքները կքննարկվեն հասարակայնության մասնակցությամբ:

Ինչպես կարծում է տեղի «էկոլոգիական անվտանգության ապահովման եւ ժողովրդավարության զարգացման» ՀԿ-ն, ընկերության վարած քաղաքականությունն արդեն իսկ Կապանում ծանր սոցիալական հետեւանքների է հանգեցնում: Իսկ ինչ վերաբերում է Կենտրոնական հանքավայրի կոնսերվացմանը, ապա մի շարք հարցեր են առաջանում հանքի անարդյունավետ շահագործման վերաբերյալ:

Սյունիք համայնք

2006-2007թթ. վթարային արտահոսքերի արդյունքում Սյունիք համայնքում թունավորվեցին հողերը, սատկեցին անասունները, երեխաների մոտ նկատվեցին ալերգիկ ուժեղ ռեակցիաներ, ձեռքերից պլոկվեց մաշկը: Պետական բնապահպանական տեսչությունն արձագանքեց այն ժամանակ, երբ

արտակարգ իրավիճակի մասին սկսեց խոսել մամուլը: Ընկերությունը տուգանվեց 10 միլիոն դրամով, որը փոխանցվեց պետբյուջե:

Համայնքի բնակիչների մի մասը ստացավ փոխհատուցում՝ 7-8 ընտանիքներ, որոնց հողակտորները հայտնվել էին վթարային արտահոսքերի տակ: Ինչ վերաբերում է համայնքի ողջ տարածքը թափոններով աղտոտելու, առողջությանը, անասնապահական ֆերմաներին հասցված վնասի փոխհատուցմանը, ապա այդ փոխհատուցումների մասին գյուղացիները տեղյակ չեն:

2008թ.՝ Գեղանուշի պոչամբարի կառուցումից հետո, արտահոսքը փակվեց: Սակայն մինչ օրս համայնքում կան պոչեր, որոնք ընկերության կողմից չեն փակվել: Պոչերի կողքով հոսում է Նորաշենիկ գետը, որի ափերն ամրացված են այդ նույն պոչերով (լուսանկար 2):

Համայնքի հողերի փորձանմուշներում, ՀՀ ԳԱԱ Էկոլոգանոոսֆերային հետազոտությունների կենտրոնի տվյալների համաձայն, նկատվում է ՍԹԿ-ի գերազանցում՝ Cu-ի դեպքում՝ 6 անգամ, Mo-ի դեպքում՝ 4 անգամ, Ni-ի դեպքում՝ 2,4 անգամ, Hg-ի դեպքում՝ 30 անգամ, Cd-ի դեպքում՝ 10 անգամ: Նշենք, որ կադմիումը եւ սնդիկը համարվում են բարձր տոքսիկություն ունեցող տարրեր՝ անհամատեղելի առողջ կյանքի նորմաների հետ (լուսանկար 3):

Գլխավոր խնդիրն այն է, թե ով է պատասխանատվություն կրում գյուղի տարածքների աղտոտման համար: «Deno Gold Mining» ընկերության ներկայացուցիչ Նորայր Աղայանը նոյեմբերի 4-ին Կապանում տեղի ունեցած կլոր սեղանի ընթացքում ներկաների ուշադրությունը հրավիրեց հողում մոլիբդենի բարձր քանակության մասին տվյալի վրա: Նրա խոսքերով, քանի որ կոմբինատի թափոնները մոլիբդեն չեն պարունակում, ապա ներկայացված տվյալները կասկած են առաջացնում:

ՀՀ բնապահպանության նախարարության շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության մոնիտորինգի կենտրոնի ներկայացուցիչ Սեյրան Մինասյանը կարծիք հայտնեց, որ դժվար է ներկայումս որոշել, թե հատկապես որ

ընկերությունն է պատասխանատվություն կրում շրջակա միջավայրի աղտոտման համար: Նա նշեց, որ Սյունիք համայնքը գտնվում է Զանգեզուրի պղնձամոլիբդենային կոմբինատի կողմից շահագործվող Արծվանիկի պոչամբարի վթարային արտահոսքերի, «Deno Gold Mining» ընկերության կողմից շահագործվող Շահումյանի ոսկու բազմամետաղային հանքավայրի թափոնների եւ «Deno Gold Mining»-ի նախկին վթարային արտահոսքերի ազդեցության ներքո:

«ԷկոԼուր»-ը պարզաբանումների համար դիմեց ՀՀ ԳԱԱ Էկոլոգանոսֆերային հետազոտությունների կենտրոնի տնօրեն Արմեն Սաղաթելյանին: Սաղաթելյանի խոսքերով՝ կենտրոնը չի զբաղվել հողերի աղտոտման համար այս կամ այն ընկերության պատասխանատվության հարցերով: Սակայն կարելի է վստահությամբ ասել, որ աղտոտման հիմնական պատճառը Սյունիքում գործող լեռնահանքային ընկերություններն են:

Պետական բնապահպանական տեսչության ներկայացուցիչ Ռուբիկ Հովհաննիսյանը խոստովանեց, որ Սյունիքի աղտոտման համար տուգանվել է ոչ թե Զանգեզուրի պղնձամոլիբդենային կոմբինատը, այլ «Deno Gold Mining» ընկերությունը, երբ թափոնների համար օգտագործում էր Արծվանիկի պոչամբարը:

Սեյրան Մինասյանը ներկաների ուշադրությունը հրավիրեց կիրառվող ՍԹԿ-ների տարբերության վրա: Նրա տվյալների համաձայն՝ համայնքի տարածքով անցնող Նորաշենիկ գետում տոքսիկ տարրերի պարունակությունը չի գերազանցում ռոռզման ՍԹԿ-ն, բայց կարող է տասնյակ եւ հարյուրավոր անգամներ գերազանցել ձկնաբուծական ՍԹԿ-ն: Նշենք, որ բնապահպանության նախարարությունն օգտագործում է միայն ձկնաբուծական ՍԹԿ-ն եւ չի անցել այլ ՍԹԿ-ների համակարգի: Միեւնույն ժամանակ մոնիտորինգի կենտրոնը չի զբաղվում հողերի փորձանմուշների հետազոտմամբ, այլ՝ միայն օդի եւ ջրի:

Գեղանուշ համայնք

Նոր Գեղանուշ պոչամբարը կառուցվել է Գեղանուշ համայնքի վարչական տարածքում՝ Վերակառուցման եւ զարգացման եվրոպական բանկի տրամադրած 4 միլիոն դոլլարանոց վարկի շրջանակներում (լուսանկար 4): Գյուղացիներն ի սկզբանե դեմ էին պոչամբարի կառուցմանը եւ 134 ստորագրություն էին հավաքել (գյուղում բնակվում է ընդամենը 287 մարդ), որը հասարակական լուումների ժամանակ հանձնել էին ընկերությանը: Ինչպես խոստովանեց Կապանի Օրհուս կենտրոնի համակարգող Աշոտ Ավագյանը, թեպետ Գեղանուշի պոչամբարի խնդրի շուրջ 4 քննարկում է անցկացվել, սակայն չի կարելի դրանք հասարակական լուումներ անվանել, քանի որ ընկերությունը չի ներկայացրել քննարկման համար անհրաժեշտ փաստաթղթեր՝ Բնապահպանական միջոցառումների պլանը, Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատականը, սոցիալական ծրագրերը: Այդ փաստաթղթերն ընկերությունը չէր ներկայացրել նաեւ Կապանի Օրհուս կենտրոնի եւ տեղի «Էկոլոգիական անվտանգության ապահովման եւ ժողովրդավարության զարգացման» ՀԿ-ի հարցման ժամանակ:

Գեղանուշի համայնքապետ Կամո Ավանեսյանը հաստատեց, որ ընկերության հետ վարձակալված հողերի փոխհատուցման պայմանագիր կա կնքված, ըստ որի վարձակալները պետք է տարեկան 3 միլիոն դրամ (մոտ 10 հազար դոլլար) վճարեին համայնքային բյուջե: Սակայն համայնքը փոխհատուցման չափի փոփոխություն է պահանջում, քանի որ կարծում է, որ չի վճարվել այն հողերի արժեքը, որոնք ընկերությունը ձեռք է բերել, չի վճարվել խողովակների արժեքը, որոնք տեղադրվել են այդ տարածքում (լուսանկար 5):

Ամենաբարդ հարցերից մեկն էլ պոչամբարի ազդեցությունն է մարդկանց առողջության եւ շրջակա միջավայրի վրա: Գեղանուշցիները, որոնց աչքի առաջ կառուցվեց պոչամբարը, վստահ են, որ օգտագործվել են հին տեխնոլոգիաներ եւ ոչ լավագույնները: «Երբ քամի է բարձրանում, պոչամբարից փոշին գալիս է մեր եւ Կապանի վրա... Նայեք մեքենաներին: Ոնց

որ երկնքից նրանց վրա կոնցենտրատ նստած լինի», - ասում են գեղանուշցիները (լուսանկար 6):

Գյուղում շատ են չարորակ հիվանդությունները: Տարածված է կրծքի քաղցկեղը: «Մեր փոքր գյուղում 10-15 մարդ հիվանդ է քաղցկեղով: Հնարավոր է՝ հիվանդներն ավելի շատ են, բայց հիմա արդեն ոչ մեկ էլ չի հետազոտվում, քանի որ հետազոտությունները մեծ փողեր արժեն: Պետք է գնալ ստուգման, բուժում ստանալ, մինչդեռ հիմա անկողնային հիվանդը մնացել է գյուղում: Ելք չկա: Հազիվհազ ապրում ենք, - ասում է Գեղանուշի բնակչուհին եւ ավելացնում, - մենք շատ լավ բնություն ունենք, էկոլոգիապես մաքուր արտադրանք: Մինչ պոչամբարը մենք բալի եւ կեռասի շատ լավ բերք էինք ստանում: Պոչամբարից հետո ամեն ինչ վերացավ, փչացավ, իսկ մեր հոգսերն ավելացան»:

«Մեր անտառում աճում է մոտ 5 հազար ընկուզենի: Յուրաքանչյուր ծառից մենք 20-30 պարկ բերք էինք հավաքում, - ասում է Գեղանուշի համայնքապետ Կամո Ավանեսյանը, - այժմ բերքը 80%-ով պակասել է»:

«Իսկ իմ մոտ այս տարի երեք նորածին հորթեր սատկեցին. չէին կարողանում ոտքի վրա կանգնել, ջուր խմել: Ինչ ասես չարեցի, մեկ է, սատկեցին: Ամբողջ կյանքս կով եմ պահում, բայց նման բան առաջին անգամ եմ տեսնում, - ասում է ֆերմեր Հովիկ Էմչյանը, - մտածում եմ, որ եթե ծառերը չորանում են, ապա կենդանիները, որ ուտում են խոտը, նույնպես թունավորվում են»:

Կամո Ավանեսյանը կարծում է, որ ընկերությունը պետք է պատասխանատվությունն իր վրա վերցնի եւ վերացնի այդ հետեւանքները: «Պոչամբարը նոր է, իսկ իրավիճակը վատթարացել է: Կոնցենտրատը պետք է ծածկվի հողի շերտով եւ մեկուսացվի», - ասում է նա:

Կապան քաղաքի Շահումյան բանավան

Կապան քաղաքի Շահումյան բանավանը տեղակայված է Շահումյանի ոսկու բազմամետաղային հանքավայրի վրա, որը շահագործում է «Deno Gold

Mining» ընկերությունը: Բանավանը գտնվում է բարձր վտանգավորության գոտում: Տների պատերը պայթեցումներից ճաքեր են տալիս: Հանքը շահագործողները չեն պահպանել շահագործման կանոններով նախատեսված հանքարանի բովանգքի վերին շերտը, եւ հողը փլվում է՝ առաջացնելով փոսեր (լուսանկար 7): «Այստեղ կարելի է կենդանի թաղվել հողի 30 մետրանոց շերտի տակ: Զգույշ եղեք, կփլվի, տակը կմնաք, ոչ ոք չի կարողանա հանել», - զգուշացրեց մեզ ուղեկցող «Խուստուպ» ՀԿ-ի նախագահ Վլադիկ Մարտիրոսյանը:

Ընկերությունը խոստացել էր բնակիչներին տեղափոխման համար փոխհատուցում տալ: Փոխհատուցում ստացան մի քանի սեփականատերեր, բայց հետո ընկերությունը հրաժարվեց փոխհատուցում վճարել՝ պատճառաբանելով գունավոր մետաղների համաշխարհային գների անկումը: Ինչպես հայտնի է, գները նորից բարձրացել են, իսկ ընկերությունը շարունակում է մերժել փոխհատուցման հարցում:

Կապան քաղաքի Շահումյան բանավանի սեփականատերերը, որոնց շահերի պաշտպանությունն իր վրա է վերցրել տեղի «Էկոլոգիական անտանգության եւ ժողովրդավարության զարգացման» ՀԿ-ն, «Deno Gold Mining» ընկերության դեմ հայցով դիմել են Սյունիքի մարզի ընդհանուր իրավասության դատարան, որպեսզի Շահումյան բանավանում դադարեցվեն ընկերության ստորգետնյա եւ վերգետնյա աշխատանքները, որոնք վտանգում են մարդկային կյանքը, առողջությունը եւ սեփականությունը (լուսանկար 8):

Դատարանը որոշում ընդունեց միջոցառումներ ձեռնարկել՝ կանխելու Շահումյանի բնակիչների կյանքին եւ առողջությանը սպառնացող ռիսկերը, որոնք առաջացել են Շահումյանի տարածքում «Deno Gold Mining» ընկերության կողմից իրականացվող ստորգետնյա եւ վերգետնյա աշխատանքների արդյունքում:

Սյունիքի մարզպետարանի ներկայացուցիչները հանդես են գալիս ընկերության կողմից՝ երկյուղելով տարածաշրջանում սոցիալական

իրավիճակի վատթարացումից: Մարգալետարանի ներկայացուցիչ Սեյրան Ավետիսյանի խոսքերով՝ Սյունիք եւ Գեղանուշ համայնքներում իրավիճակն աղետալի չէ: «Ընկերությունը համագործակցում է հասարակայնության հետ, կազմակերպել է հասարակական լսումներ, վճարել է փոխհատուցումների գոնե մի մասը», - հայտարարեց նա կլոր սեղանի ընթացքում: Այնուամենայնիվ, տեղի «Էկոլոգիական անտանգության եւ ժողովրդավարության զարգացման» ՀԿ-ի այն հարցին, թե մարգալետարանի ներկայացուցիչն արդյոք կարծում է, որ Շահումյանում կարող են մարդկային գոհեր լինել, Ավետիսյանը պատասխանեց. «Այո, կարող են, եւ հարցը չպետք է օրակարգից դուրս բերվի»:

Եթե ընկերությունը փակի ձեռնարկությունը, ապա Կապանի վրա կկախվի գործազրկության վտանգը: Նշենք, որ Կապանում ապրում է 45,6 հազար մարդ: Կոմբինատը միակ խոշոր ձեռնարկությունն է, որտեղ աշխատում է մոտ 1000 մարդ: 2009թ. ամռանը կոմբինատի աշխատողները գործադուլ էին արել՝ պահանջելով չկրճատել աշխատատեղերը եւ աշխատավարձը: Այս իրավիճակին ստիպված միջամտել էին մարզային եւ կենտրոնական իշխանությունները:

«Deno Gold Mining» ընկերության հարաբերությունները Վերակառուցման եւ զարգացման եվրոպական բանկի (EBRD) հետ

«Deno Gold Mining» ընկերությունը Վերակառուցման եւ զարգացման եվրոպական բանկից 4 միլիոն դոլլարի վարկ ստացավ Գեղանուշի պոչամբարի կառուցման համար, որը շահագործման հանձնվեց 2008թ.: 2006թ. EBRD-ի խորհուրդը քննարկման դրեց «Deno Gold Mining»-ին 25 միլիոն դոլլարի նոր, միջնաժամկետ վարկ տրամադրելու հարցը: Սակայն 2009թ. «CEE Bank Watch»-ի ներկայացուցիչների հետ հանդիպման ժամանակ EBRD-ի հայաստանյան ներկայացուցչության տնօրեն Վալերի Ռազլոզը հայտնեց, որ վարկային նախագիծը դադարեցվել է ստուգումների վերջին փուլի ավարտից հետո՝ կառավարության եւ ընկերության միջեւ բանակցությունների ուշացման պատճառով:

Վերակառուցման եւ զարգացման եվրոպական բանկի ավագ բանկիր Մայքլ Գրինը «ԷկոԼուր»-ին հայտնեց, որ արդեն մեկ տարի է՝ պաշտոնական մակարդակով բանակցություններ չեն տարվում: Միեւնույն ժամանակ, տարբեր աղբյուրներից հայտնի է, որ բանակցություններն անցկացվում են ոչ պաշտոնական մակարդակով:

Խնդիրն այն է, որ Վերակառուցման եւ զարգացման եվրոպական բանկը 2007թ. հայտարարեց իր նոր՝ էլոլոգիական եւ սոցիալական քաղաքականության մասին, որով բանկը պետք է առաջնորդվի վարկերի տրամադրման ժամանակ: Իսկ դա նշանակում է, որ բանկը պետք է ուշադրություն դարձնի, թե ինչպես է բանկից վարկ ստացած ընկերությունը կատարել իր պարտավորությունները: Նշենք, որ երկու անգամ հասարակական մոնիտորինգի արդյունքները ներկայացվել են բանկին:

Առաջին անգամ բանկին դիմում է ուղարկել «CEE Bank Watch» խումբը, որն անցկացրել է բանկի տրամադրած վարկի շրջանակներում իրականացված Գեղանուշի պոչամբարի նախագծի մոնիտորինգը: Դիմումում ներկայացված էին էական շեղումներ միջազգային չափանիշներից եւ նորմաներից, որոնք ընկած են բանկի քաղաքականության հիմքում, այդ թվում՝ հասարակական լուումների փաստացիորեն չանցկացնելը, տեղի բնակչության բացասական կարծիքը, ծանր սոցիալական եւ էկոլոգիական իրավիճակը, որն առաջացել է ընկերության գործունեության հետեւանքով, ընկերության սոցիալական քաղաքականության բացակայությունը, ընդունվող որոշումների թափանցիկության բացակայությունը եւ այլն: EBRD-ի ներկայացուցիչ, հասարակական կազմակերպությունների հետ աշխատանքի գծով մենեջեր Բիլիանա Ռադոնիչ Կեր-Լինդսեյը «CEE Bank Watch»-ին պատասխանեց հետեւյալ նամակով, որում մասնավորապես ասված է. «2005թ. դրամական վարկի նշանակմամբ իրականացվեց որոշակի էկոլոգիական միջոցառումների ֆինանսավորումը: Ընդ որում, նախագիծը չէր պահանջում կազմել Վերաբնակեցման վերաբերյալ միջոցառումների պլան, Շրջակա միջավայրի

պաշտպանությանն ուղղված միջոցառումների պլանը նախատեսում էր հասարակայնության մասնակցությունը, որը մեր մոնիտորինգի տվյալներով միանգամայն գոհացուցիչ է... »: Ապա նամակում մեջ են բերվում «Deno Gold Mining» ընկերության պատասխանները, որին բանկը փոխանցել էր «CEE Bank Watch»-ի հարցումը: Բնական է, որ բոլոր պատասխանները վկայում են, որ ընկերության գործունեությունը միանգամայն համապատասխանում է միջազգային չափանիշներին (հավելված 1):

EBRD-ի էկոլոգիայի եւ կայուն զարգացման կառավարման նախագծերի գնահատման գծով տնօրեն Դարիուշ Պրաշեկի, EBRD-ի բնական ռեսուրսների բաժնի ավագ բանկիր Մայքլ Գրինի եւ EBRD-ի հասարակական կազմակերպությունների հետ աշխատանքի գծով մենեջեր Բիլիանա Ռադոնիչ Կեր-Լինդսեի հետ Լոնդոնում նոյեմբերին տեղի ունեցած հանդիպման ժամանակ «ԷկոԼուր» տեղեկատվական ՀԿ-ն ներկայացրեց անցկացրած մոնիտորինգի նոր արդյունքները: Սակայն բանկի ներկայացուցիչների կողմից տրվեցին նախորդ պատասխանին նման պատասխաններ:

Նշենք, որ «Dundee Precious Metals» ընկերությունը ոչ միայն EBRD-ի հաճախորդն է, այլ նաեւ հրավիրված էր Լոնդոն՝ մասնակցելու EBRD-ի կողմից կազմակերպված հանքարդյունաբերական ոլորտում բնապահպանական եւ սոցիալական պատասխանատվության վերաբերյալ աշխատանքային հանդիպմանը՝ որպես այդ ոլորտի կայուն զարգացման գլխավոր առաջնորդներից մեկը:

Քննարկումների ընթացքում «CEE Bank Watch» խմբի եւ «ԷկոԼուր»-ի ներկայացուցիչները կարծիք հայտնեցին, որ բանկը պետք է հետեւի իր կողմից հայտարարված սոցիալական եւ բնապահպանական քաղաքականությանը եւ վարկ չտրամադրի այն դեպքում, եթե նախագիծը չի համապատասխանում այդ քաղաքականությանը:

Բնապահպանական միջոցառումների պլանը (ԲՄՊ)

Բնապահպանական միջոցառումների պլանը ՇՄԱԳ-ի (Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատում) հետ միասին ամենակարևոր փաստաթղթերն են, որոնց վրա հիմնվում է պետական բնապահպանական փորձաքննությունը՝ դրական կամ բացասական եզրակացություն տալու ժամանակ: Առավել եւս, այդ փաստաթղթերը կարևոր են լեռնահանքային ընկերությունների համար, որոնց գործունեության բոլոր օբյեկտներն իրենցից տարբեր կարգի վտանգ են ներկայացնում: Ո՛չ Բնապահպանական միջոցառումների պլանը, ո՛չ ՇՄԱԳ-ը չեն ներկայացվել հասարակայնությանն անգամ «Deno Gold Mining» ընկերության կողմից կազմակերպված քննարկման ժամանակ: 2009թ-ի պլանը հաջողվեց հարցման միջոցով ստանալ միայն բնապահպանության նախարարությունից:

Պլանն իրենից ներկայացնում է մեկ ու կես էջանոց աղյուսակ, որը կազմված է 14 կետից: Այդ պլանի գնահատականը 2009թ. նոյեմբերի 4-ին տեղի ունեցած կլոր սեղանի ընթացքում տվեց անկախ փորձագետ, Հայաստանի կանաչների միության նախագահ Հակոբ Սանասարյանը. «Ես նույնիսկ դժվարանում եմ ասել, թե ինչ է սա: Այս, այսպես կոչված, փաստաթղթի կետերից ոչ մեկը չի համապատասխանում ԲՄՊ-ի համար ընդունված նորմաներին, չկա ո՛չ միջոցառումների ֆինանսավորման ծավալը, ոչ կոնկրետ գործողությունների նկարագրությունը, էլ չեմ ասում, որ ԲՄՊ-ի որոշ կետեր ուղղակի անհեթեթ են: Օրինակ՝ կետ 2.6՝ կոմբինատի աշխատողների համար խմելու ջրի մատակարարում»:

2009թ. բնապահպանական միջոցառումների պլանը՝

N	Աշխատանքների եւ միջոցառումների ցանկ	Կատարման ժամկետ	Պատասխանա տու	Դիտողու թյուններ
		1. Նախագծում		
1.1	Նախագծերի կազմման համար անհրաժեշտ բնապահպանությանը վերաբերող նախնական տեղեկությունների ներկայացում	Նախագծողների կողմից պահանջի դեպքում	Դյակոնովա Տ.	
1.2	Նախագծերի բնապահպանության մասի վերանայում՝ գրավոր կամ բանավոր ձևով դիտողություններ/առաջար կություններ ներկայացնելու համար	Նախագծերի ներկայացման ժամանակ	Դյակոնովա Տ.	
		2. Ջրային օբյեկտների պահպանում		
2.1	Տնտեսական/խմելու եւ արտադրական պահանջների համար վերցված ջրի հաշվառում	Մշտապես	Լիանա Դանսթոն	
2.2	Խմելու եւ տնտեսակենցաղային պահանջների համար օգտագործվող ջրերի որակի արտադրական վերահսկման	Մշտապես	Լիանա Դանսթոն	

	կազմակերպում (բաք., քիմ. անալիզ)			
2.3	Ջրային օբյեկտների մոնիթորինգի կազմակերպում եւ անցկացում (քիմ. անալիզ)	Մշտապես	Լիանա Դանթսոն	
2.4	Ջրային օբյեկտների վրա հիդրոլոգիական չափումների կազմակերպում եւ անցկացում	Մշտապես	Լիանա Դանթսոն	
2.5	Ջրային օբյեկտներին վերաբերող տվյալների բազայում տվյալների մուտքագրում, ներկայացվող արդյունքների ստուգության վերահսկում:	Մշտապես	Լիանա Դանթսոն	
2.6	Կոմբինատի աշխատողների համար խմելու ջրի մատակարարում:	1 եռամսյակ	Լիանա Դանթսոն	
2.6.1	Խմելու ջրի համար ֆիլտրերի տեղադրման կազմակերպում	1 եռամսյակ	Լիանա Դանթսոն	
2.6.2	Ֆիլտրերի օգտագործման համար ընթացակարգի մշակում եւ կիրառում	Ֆիլտրերի տեղադրումից հետո	Լիանա Դանթսոն	
2.7	Օրենքով պահանջվող միջոցառումների	Մշտապես	Լիանա Դանթսոն	

	կատարման վերահսկում			
2.8	Ողջի գետից տեխնիկական ջրի հավաքման հաշվարկի կազմակերպում	Օգոստոս- Հոկտեմբեր	Լիանա Դանթսոն	
		3. Մթնոլորտային օդի պահպանում		
3.1	Մթնոլորտային օդի մոնիթորինգի կազմակերպում, տվյալների բազայի լրացում, արդյունքների ստուգության վերլուծություն	Մշտապես	Մկրտումյան Հասմիկ	
3.2	Փոշին մեղմելու համար կոմբինատի տարածքի ջրման կազմակերպում եւ վերահսկում	Տաք եղանակին անհրաժեշտությա ն դեպքում	Կազմակերպու մ՝ Լիանա Դանթսոն կատարման վերահսկում՝ Վիգեն Փարսադանյան	

Միեւնոյն ժամանակ, «Deno Gold Mining»-ն ունի Շահումյանի հանքավայրի վիճակի իրական գնահատականը, որը պատվիրել է «GEORISK» գիտահետազոտական ընկերությանը ներքին օգտագործման համար: Այն պարունակում է նաեւ առաջարկություններ, օրինակ՝ դրենաժային համակարգի կառուցում, որը կօգնի հեռացնել ջուրը եւ նվազեցնել փլուզման ռիսկերը: Դրա հետ մեկտեղ «GEORISK»-ն առաջարկում է ընկերության հանքերի վրա ապրող բնակիչներին պարտադիր կերպով տեղեկացնել իրական վիճակի մասին, որպեսզի նրանք հանքերում փլուզումների ռիսկերը նվազեցնելու համար միջոցառումներ ձեռնարկեն՝ տնամերձ հողատարածքներում ոռոգման աշխատանքներ իրականացնելիս: **(Տե՛ս հավելված 2, «GEORISK»-ի եզրակացությունն ու առաջարկությունները)**

Ստացվում է, որ ընկերությունը ոչ միայն հասարակությանը չի տեղեկացրել այդ առաջարկությունների մասին, այլ նաեւ չի օգտագործել դրանք իր ԲՄՊ-ում:

Պետական վերահսկողություն

Պետական վերահսկողությունն իրականացնում է ՀՀ բնապահպանության նախարարության Սյունիքի տարածքային բնապահպանական պետական տեսչությունը: «CEE Bank Watch» միջազգային հասարակական կազմակերպության մոնիտորինգային խմբի հետ 2009թ. մայիսի 8-ին տեղի ունեցած հանդիպման ընթացքում պետական տեսչության պետի տեղակալ Մարգալետ Քամալյանը հայտնեց, որ Գեղանուշի նոր պոչամբարի շահարկումից հետո «Deno Gold Mining»-ի կողմից լուրջ խախտումներ չեն եղել: Սակայն մոնիտորինգային խումբը, «ԷկոԼուր» տեղեկատվական ՀԿ-ն եւ տեղի «Էկոլոգիական անտանգության եւ ժողովրդավարության զարգացման» ՀԿ-ն ակնհայտ խախտումներ նշեցին, որոնք ոչ միայն բնապահպանական բնույթի էին, այլ նաեւ ռիսկեր էին պարունակում մարդկանց կյանքի եւ առողջության համար:

«Էկոլոգիական անվտանգության եւ ժողովրդավարության զարգացման» ՀԿ-ն երկու անգամ դիմել է ՀՀ բնապահպանության նախարարություն՝ ընկերության 2007-2008թթ. ստուգումների արդյունքները հրապարակելու պահանջով, եւ մեկ անգամ ՀՀ Մարդու իրավունքների պաշտպանին՝ խնդրելով պաշտպանել Շահումյան բանավանի բնակիչների իրավունքները:

Ընկերության կատարած խախտումներն ակնհայտ են: Շահումյան բանավանում փլուզումները հսկայական փոսեր են գոյացրել: Դրանցից մեկը 100x70 չափի է: ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարար Մհեր Շահգեղյանը նամակով պատասխանել է Օմբուդսմենի հարցմանը: «Ինչպես պարզեց նախարարությունը, պայթեցումները Կապան քաղաքում չեն զգացվում եւ քաղաքի շենքերի եւ շինությունների վրա զգալի ազդեցություն ունենալ չեն կարող: Պայթեցումների հետեւանքով առաջացած 100x70 մ խորությամբ հորը ցանկապատված է, եւ այնտեղ իրականացվում է մշտական հսկողություն, իսկ վտանգավոր գոտու բնակչությունը տեղահանվել է՝ ստանալով համապատասխան փոխհատուցում»: Պատասխանը կարելի էր թողնել առանց մեկնաբանության, եթե եւս մեկ լրացում չլիներ նամակում: ««Deno Gold Mining» ՓԲԸ-ի կողմից շահագործվող արտադրական վտանգավոր օբյեկտները 2009թ. անցել են տեխնիկական անվտանգության փորձաքննություն եւ ստացել դրական եզրակացություններ»: Նշենք, որ այդ նույն արտակարգ իրավիճակների նախարարության տեխնիկական անվտանգության ազգային կենտրոնը, որի եզրակացության վրա հիմնավորում է իր պատասխանը նախարար Շահգեղյանը, ներկայումս հետաքննում է ընկերության հանքում նոյեմբերի 16-ին տեղի ունեցած դժբախտ պատահարի պատճառները, որի արդյունքում մարդ զոհվեց:

Բնապահպանության նախարարությունը ներկայացրեց ընկերության բնապահպանական միջոցառումների պլանը, որի մասին խոսվեց վերը: Իսկ ինչ վերաբերում է 2007-2008թթ. ստուգումների արդյունքներին, ապա այդ մասին նախարարության պատասխանում խոսք անգամ չկա:

Հայտնի է, որ Սյունիքի տարածքային պետական տեսչությունը եւ ՀՀ հարավային ջրավազային տարածքային կառավարման բաժինը մասնակցել են հանքավայրի տարածքով անցնող Նորաշենիկ (Աճանան) գետի հունի փոփոխմանը վերաբերող ստուգմանը: Հունի մի հատված հեռացվել է ժայռապարներից: Փոխարենը տեղում ապարների համար հարթակ է կառուցվել եւ ճանապարհի բացվել: Այդ բոլորը կառուցվել է առանց թույլտվության, առանց Պետական բնապահպանական փորձաքննության եզրակացության: Ստուգման մասնակիցներն ակտ են կազմել, որը մասնակիցների մի մասը ստորագրել է, իսկ Սյունիքի տարածքային պետական տեսչությունը՝ ոչ (տե՛ս հավելված 3 ակտի լուսանկարը):

Կապանի տարածքներում ապարներ են թափված, որոնք իրենց մեջ ծանր եւ թունավոր տարրեր եւ միացություններ են պարունակում: Քամին դրանք տարածում է ողջ քաղաքով եւ նրա շրջակայքով մեկ: Սակայն բնապահպանության նախարարության պատասխանում նշված է, որ ապարները տեղակայված են այն վայրում, որը, թույլտվության համաձայն, տրամադրվել է ընկերությանը: Ըստ «Էկոլոգիական անվտանգության ապահովման եւ ժողովրդավարության զարգացման» ՀԿ-ի՝ Պետտեսչության նշած հասցեն 3 կմ հեռու է ապարների գտնվելու իրական վայրից:

2009թ. նոյեմբերին անցկացված ստուգումների արդյունքում Սյունիքի տարածքային պետական բնապահպանական տեսչությունը ընկերությանը տուգանեց: «Էկոլոգիական անվտանգության ապահովման եւ ժողովրդավարության զարգացման» ՀԿ-ին ուղղված նամակում Սյունիքի տարածքային պետական բնապահպանական տեսչության պետ Լ. Պետրոսյանը նշեց. ««Դենո Գոլդ Մայնինգ Քամինի» ՓԲԸ-ն, չսպասելով փորձաքննության արդյունքներին եւ չունենալով համապատասխան թույլտվություն, 2007թ., որպես նախագծի իրականացման առաջնահերթ փուլ, ստեղծել էր դատարկ ապարների ամբարման հրապարակ: Տարածքի հարթեցման եւ Աճանան գետի ափի ուղղման եւ ամրապնդման աշխատանքի

հետևանքով աղտոտվել է շուրջ 210 քմ հողատարածք: Ընկերությունը տուգանվել է 2 100 000 դրամի չափով: Կապան համայնքի Շահումյան թաղամասին հարող տարածքներում տեխնոլոգիական ճանապարհների եւ հետախուզական հրապարակների կառուցման ընթացքում նույնպես 2008թ. ընկերության կողմից թույլ էին տրվել ՀՀ հողային եւ անտառային օրենսդրության էական խախտումներ: Շրջակա միջավայրին հասցված վնասի համար ընկերությունը տուգանվել է 3 047 000 դրամի չափով, որը վերականգնվել է եւ փոխանցվել պետբյուջե»:

«ԷկոԼուրն» աջակցում է տեղի հասարակայնությանը եւ անցկացնում տեղեկատվական կամպանիա՝ ի պաշտպանություն տեղի բնակչության էկոլոգիական եւ սոցիալական իրավունքների (տե՛ս www.ecolur.org տեղեկատվական կայքը՝ «Լեռնահանքային արդյունաբերություն» թեժ կետը): Մենք կիսում ենք այն մտավախությունը, որ ՀՀ բնապահպանության, ՀՀ արտակարգ իրավիճակների, ՀՀ էներգետիկայի եւ բնական պաշարների նախարարությունները չեն կատարում իրենց վրա դրված պարտավորությունները՝ «Deno Gold Mining» ընկերությանը վերահսկելու, թույլտվություն եւ արտոնագիր տրամադրելու հարցում, ինչը բարդություններ է առաջացնում Սյունիք, Գեղանուշ համայնքներում, Կապանի Շահումյան բանավանդում:

Հաշվի առնելով այն, որ ընկերությունն անտեսում է Օրհուսի կոնվենցիայի, «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի դրույթները, չի պահպանում մարդու տարրական իրավունքները՝ առողջության եւ առողջ շրջակա միջավայր ունենալու իրավունքը, հավասար ապրելու իրավունքը, աշխատանքի իրավունքը, որոնք կարգավորվում են ՀՀ Սահմանադրությամբ, ՄԱԿ-ի Մարդու իրավունքների մասին համընդհանուր կոնվենցիայով, Եվրոպական սոցիալական խարտիայով, խախտում է բնապահպանական օրենսդրության մի շարք օրենքներ՝ ներառյալ Հողային օրենսգիրքը, Ջրային

օրենսգիրքը, Անտառային օրենսգիրքը եւ Ընդերքի մասին օրենսգիրքը, առաջարկում ենք՝

ՀՀ կառավարությանը հանձնաժողով ստեղծել՝ ուսումնասիրելու Կապանում «Deno Gold Mining» ընկերության գործունեության էկոլոգիական եւ սոցիալական հետեւանքները եւ ձեռնարկել անհրաժեշտ միջոցառումներ՝ կյանքի, առողջության, շրջակա միջավայրի նկատմամբ ռիսկերը նվազեցնելու համար:

ENVIRONMENTAL AND SOCIAL PROFILE FOR DENO GOLD MINING COMPANY'S OPERATION IN ARMENIA

This digest is the monitoring result carried out by CEE BankWatch International NGO, “EcoLur”, “For Ensuring Ecological Security and Developing Democracy” and “Khostoup” local NGOs in May-November 2009 in Kapan. In the frames of this monitoring the following issues have been considered: the policy for environmental and social responsibility run by Deno Gold Mining Company, fulfilment of obligations prescribed by legislation and signed agreements, control over the Company's operation, and public participation in various decision-making processes. The monitoring was carried out in the frames of “ENVIRONMENTAL AND SOCIAL PROFILE FOR DENO GOLD MINING COMPANY'S OPERATION IN ARMENIA” with support of Global Greengrants Fund.

In November 2002 Deno Gold Mining Company privatized Kapan Ore Processing Combine for 3 billion USD and signed the concession on the development of Kapan Copper-polymetallic Mine and Shahumyan Gold-polymetallic Mine. In 2008 the Company extracted 259 902 tons of ore and produced 11 606 tons of concentrate.

Deno Gold Mining Company is registered in Armenia and is one of the financial chains of Vatrin Company registered in the offshore zone of the British Virgin Islands (Vatrin Company holds 100% of Deno Gold Mining Company), and in its turn, Dundee Precious Metals International Company with 95% of Vatrin Company's shares.

Deno Gold Mining is one of the town forming enterprises and its operation has an extreme impact on the whole infrastructure in Kapan. Deno Gold Mining also determines the social and environmental situation in the region (photo 1).

As known, mining industry is the main priority for the economic development of Armenia. Meanwhile it should be taken into consideration that the concept for this sphere hasn't been worked out; there is no appropriate legislation for equivalent assessment of damage to environment, the legislation basis is incomplete, while state control is weak. There are no mechanisms to protect human right to one's own property and other rights, when these rights collapse with the interests of mining companies.

Under such conditions almost everything depends on the company's good will that may stop operating at any moment, and bear no responsibility, including financial one.

The companies themselves realize this fact. Therefore, at the EBRD workshop held in London Adrian Goldstone, Vice President of Environment and Sustainable Development of

Dundee Precious Metals Company admitted, “The biggest social achievement of Deno Gold Mining Company is that the company continues operating. If the company stops operating, the social situation in Kapan will become harder.”

It should be noted that developed countries, including Canada where Dundee Precious Metals is based, have adopted very strict laws laying down company’s responsibility for the state of dumps, tailings and slag-heaps for decades after its operation has stopped. What about the residents living on the territory the company is interested in, they receive many-thousand compensations only for their consent to the company’s operation.

The following issues were raised in the frames of the public monitoring carried out in May-November 2009 by CEE BankWatch International NGO, “EcoLur”, “For Ensuring Ecological Security and Developing Democracy” and “Khostoup” local NGOs, such as how much Deno Gold Mining Company fulfils its obligations prescribed by legislation and signed agreements, whether the Company is willing to bear environmental and social responsibility, how the control over the Company’s operation is exercised, how to involve public in different decision-making processes.

The results were summarized during the round table at the Aarhus Center in Kapan on 4 November. The discussions were participated by “EcoLur” Informational NGO, Expert Hakob Sanasaryan, the Chairman of the Greens Union and International Expert Seyran Minasyan, the Representative of Environmental Impact Monitoring Center of the Ministry of Nature Protection of RA, the representatives of Syunik Marz administration and local NGOs, as well as community heads where Deno Gold exposes direct impact.

The Company refused to take part in the discussions explaining that the invitation and matters to be discussed should have been sent a month before the event. Therefore only one observer was present.

Refusal from Concession to Kapan Central Mine

Deno Gold Mining Company refused from the concession to Kapan Central Mine by announcing the further development of Kapan Central Mine economically non-profitable. It should be noted that website of Dundee Precious Metals www.dundeeprecious.com says that the return of the concession to the Armenian Government took place in March 2009. At the same time, the public hearings on this issue were held in Kapan much later, the first one on 28 September at the Aarhus Center in Kapan, and the second one was on 9 October at Kapan Town Hall. The suspension project was drawn up by “Mining and Smelting Institute” CJSC.

Under the information the company provided, the Central Mine is developed in closed manner. The license on development was issued to the company in 2006. Till 2007 the company carried out the reconstruction of the shaft. The development began in 2007 and continued until 2008. 79 342 tons of ore was extracted during this time period.

We present the discussion unfolded around the topic of the Central Mine's closedown.

Albert Matevosyan, Ex Director of Kapan Ore Processing Combine, at present a lecturer at Kapan Branch of State Engineering University of Armenia, expressed his concern in regard to the closedown of the deposit. According to him, when the mine reserves exhaust, the deposit can be used together with Shahumyan Mine, if proper preparatory work is carried out. And in that case the combine would work with profit. "You are preserving the deposit. It's hard to imagine that in the upcoming 10-15 years there will be anybody who will obtain this deposit and make investments and will conduct preparatory work. To produce the first tone of ore will take at least 5 years. This deposit can only be operated by an operating enterprise. But if a company owning such a rich deposit as Shahumyan Mine refuses from it, I think that the future of the Central Mine is vague," said Matevosyan and noted that no one will be able to make this mine profitable separately from other deposits.

The license to Deno Gold Mining was issued not only for development of the Central Mine, but also for that of Shahumyan and Tejadin Mines. Nevertheless, the company refuses to develop the Central Mine only. The Central Mine has been passed to the government, while the company owns all the constructions on a land area of 5 ha registered as the property of Deno Gold Mining Company at State Real Estate Cadastre.

It means one more problem. This mine is subject to development, how another company will replace Deno Gold Mining Company, if all the service infrastructures and the combine belong to the former owners of the mine.

There were also other remarks. Harutyun Avetisyan, the representative of the Nature Protection Ministry of RA, outlined that the location map is missing in the documents, as well the data concerning who will monitor the processes in the mine.

The Head of the South Territorial Water Basin, Agency of Water Resources Management, the Ministry of Nature Protection of RA Aram Grigoryan raised the issue on maximum permissible standards for drain from the mine. He drew attention that maximum permissible standards are approved only in the period of the mine development, but these standards are missing in case of a mine suspension. "We have international experience and these standards differ from each other. At the same time the project has water monitoring, but what

will the samples be compared with if entirely other maximum permissible standards are for the suspension?” he said.

Geologist Rudik Hovhannisyan stressed out the mine is located in a seismic zone, and he suggested carrying out regular mine survey measurements. He also reminded that this region has uranium demonstrations that possess highly migrating ability. Consequently the radioactive background also needs to be checked.

Great concern was expressed in regard to the social state to be formed in Kapan after the mine suspension: redundancies.

The Company assured that it intends to investigate the social consequences and is looking for proper specialists. The Company promises the results to be discussed with public participation.

As local “For Ensuring Ecological Safety and Developing Democracy” NGO thinks, the policy run by the company already results in hard social consequences for Kapan. What about the Central Mine suspension, a number of questions arise about unproductive mine development.

Syunik Community.

As a result of breakdown dumping in 2006-2007, the soil in Syunik Community was contaminated, the cattle died, and the children had heavy allergic reactions, and their skin started to peel off. The State Environmental Inspection responded when the mass media started talking about this emergency state. The company was fined in the amount of 10 million AMD that was directed to the state budget. Only a part of the community residents received their compensations. These are 7-8 families having received compensations only for land areas that were found under breakdown leakages. What about the compensation for damage caused to health, contamination of the whole territory with wastes, for the damage caused to cattle farms, none of the villagers is aware of them.

The flow stopped after the construction of the Geghanush tailing in 2008. Nevertheless, there are still tailings in the community which the company left uncovered. The Norashenik River is flowing next to these tailing and its banks are fixed with the same tailings (photo 2).

According to the data of Center for Ecological Noosphere Studies of National Academy of Sciences of RA, in the samples of the soil taken from the community area the following excesses in MPC (maximum permissible concentrations) are observed: Cu – 6 times, Mo – 4 times, Ni – 2,4 times, Hg- 30 times, Cd –10 times. It should be noted that cadmium and mercury are considered to be highly toxic elements incompatible with the standards for healthy life (photo 3).

The main issue is who bears responsibility for the contamination of the village territory.

As the representative of Deno Gold Mining Company Norayr Aghayan called attention to high content of molybdenum in the soil. Under him, the Combine wastes contain no molybdenum, so these data are dubious.

The representative of Monitor Center of the Ministry of Nature Protection of RA Seyran Minasyan expressed an opinion that at present it's hard to determine who exactly bears responsibility for pollution. He noted that Syunik Community is under the influence of breakdown emissions of the tailing in Artsvanik developed by Zangezur Copper and Molybdenum Combine, dumps from the development of Shahumyan gold-polymetallic mine developed by Deno Gold Mining Company and former breakdown emissions by Deno Gold Mining Company.

EcoLur applied for explanations and clarifications to Armen Saghatelyan, Director for Ecological Noosphere Studies of National Academy of Sciences of RA. Under him, the center did not deal with the issue of responsibility by one or another enterprise for the soil pollution. Nevertheless, you may say with confidence that the main source for pollution is the mining companies in Syunik.

The representative of the State Environmental Inspection Rubik Hovhannisyan admitted that Deno Gold Mining Company was fined for the pollution of Syunik when it used the tailing in Artsvanik for wastes, and not the Zangezur Copper and Molybdenum Combine.

Seyran Minasyan pointed out the difference among the maximum permissible concentrations applied. According to his data, the content of toxic elements in the Norashenik River running through the community territory don't exceed irrigation MPCs, but they may exceed fishing MPCs by ten and hundred times. It should be noted that the Ministry of Nature Protection of RA applies only fishing MPCs, and they haven't passed onto the system of other MPCs. At the same time, the Monitoring Center doesn't deal with analysis of soil samples, but only air and water.

Geghanush Community

The new tailing in Geghanush was constructed on administrative land area of Geghanush Community in the frames of 4-million loan allocated by European Bank for Reconstruction and Development (photo 4). Geghanush residents opposed the construction of the tailing from the very beginning and collected more than 134 signatures (287 people live in the village), which was given to the Deno Gold Mining Company during project discussion.

Coordinator for the Aarhus Center in Kapan Ashot Aavagyan admitted that despite four discussions conducted on the problem Geghanush tailing, you cannot name them as public hearings. First of all, the company didn't represent any documents needed for discussions, either the Environmental Actions Plan, or the Environmental Impact Assessment or any other social

programs. These documents were not submitted by the company, when the Aarhus Center in Kapan and the local organizations sent a request for them.

Kavo Hovhanissyan, Head of Village Administration, confirmed that there is a contract with the company on compensating the rented land areas for the amount of 3 billion AMD (approximately 10,000 USD) per year to be paid to the community budget. The community demands to change the amount for compensation, as, in their opinion, the cost of land areas the company purchased and that of the pipes running through these land areas haven't been paid (photo 5).

One of the most difficult questions is the impact of the tailing on the people's health and environment. Geghanush villagers, eye-witnesses of the tailing construction, are sure that old technologies were used which were not the best ones.

"When a wind blows, the whole dust from the tailings is blown off in our and Kapan direction...Look at the cars. As if concentrate has rained down...", said the Geghanush villagers (photo 6).

Malignant diseases are common in the village. Breast cancer is widely common. "From 10 to 15 people in our village have cancer. Maybe this figure is higher, but nowadays nobody goes for medical check-ups, as they cost huge money. One should go for a medical check-up, get treatment, but now even a bed patient stays in the village. There is no way out. We have a hard life," said a female resident of Geghanush and added, "Our nature was very good, we used to have ecologically clean products. Before the tailing we had a good harvest of cherry and crab cherry. After the tailing everything got disappeared, spoilt and our problems got doubled."

"Approximately 5 thousand hazel trees grow in our forest. Each tree gave from 20 to 30 bags of hazelnut," said Kamo Hovhannissyan, Head of Village Administration, "but the harvest has decreased by 80%."

"This year three of my newly born calves died, they couldn't stand on their legs and couldn't even drink. I did my best but it's all the same. I have been breeding cows all my life, but I have seen nothing like this," said farmer Hovik Emchyan, "I think if trees wither, the animals eating this grass also get poisoned."

Kamo Hovhannissyan thinks that the company must assume the responsibility and eliminate these consequences. "The tailing is new, but the situation has deteriorated. This tailing poses danger to the whole community," he said.

Shahumyan Community of Kapan Town

The Shahumyan Community is located on the surface of the Shahumyan gold-polymetallic mine being developed by Deno Gold Mining Company. The community is located in a highly dangerous zone, as the houses have been cracking because of the explosions. The developers didn't leave any upper layer above the galleries which is prescribed by the development rules, and the soil collapses thus forming holes (photo 7). "Here you may find yourself buried alive under a 30-meter-deep layer of the ground. Be careful! If you fall, no one will dig you out," said Vladik Martirosyan, the President of "Khoustoup" NGO.

The company promised to give compensations to the inhabitants for resettlement, but only several owners received compensations, later the company refused to give compensations explaining this by decrease in world prices for nonferrous materials. As it is known, the prices have gone up again, but the company still refuses to give compensations.

The owners in Kapan Town, Shahumyan Region, the protection of whose interests is undertaken by "For Ensuring Ecological Security and Developing Democracy" NGO brought the action to the Court of General Jurisdiction in Syunik Marz against Deno Gold Mining Company and demanded to stop underground and overground work at Shahumyan Mine in regard to the threat to human life, health and property (photo 8).

The court ruled to take measures to prevent risks for people's life and health in Shahumyan caused by Deno Gold Mining Company's underground and overground operation in the territory of Shahumyan.

The representatives of the marz administration support the company fearing of aggravation of the social situation in the region. Under Seyran Avetisyan, local administration representative, the situation in Syunik and Geghanush Communities isn't disastrous. "The Company is cooperating with public, it held public hearings and paid at least a part of compensations," he said at the round table. Nevertheless, when Avetisyan was asked a question, whether human victims are possible in Shahumyan, he said, "Yes, it is, and this issue shouldn't be removed from the agenda."

If the company closes this enterprise, unemployment will hover in Kapan. It should be noted that the population in Kapan makes up 45,6 thousand people. The Combine is the only large enterprise where about 1000 people are employed. In the summer of 2009 the Combine employees went on strike demanding not to reduce working places and salaries. During the last year the atmosphere in Kapan was tense because of Deno Gold Mining Company's threat to carry out redundancies.

The regional and central authorities had to interfere in this situation.

Deno Gold Mining Company's Relation with the European Bank for Reconstruction and Development.

Deno Gold Mining Company received a loan of 4 million USD from the European Bank of Reconstruction and Development for the construction of Geghanush tailing which began operating in 2008. In 2006 the company approved a project agreement on allocating a new medium-term loan in the amount of 25 million USD. Nevertheless, as Head of EBRD Yerevan Office Valeri Razlog told CEE Bank Watch Monitoring Group, the loan project was terminated after the last stage of checkups because of the delay in the negotiations between the government and the company.

EBRD Senior Banker Michael Green assured EcoLur that already no negotiations are run at official level. At the same time, it became known from different sources that the negotiations are run at unofficial level.

The matter is that in 2007 the European Bank for Reconstruction and Development declared about its new environmental and social policy that must be observed when allocating loans. This means that the bank must take into consideration how the company, having received a bank loan, has fulfilled its obligations. The results of the public monitoring were submitted to the bank twice.

CEE Bank Watch first sent a request to the bank, as it was monitoring the project of Geghanush tailing carried out in the frames of the bank loan. The request mentions essential deviations from international standards and norms laying in the basis of the bank's policy, including actual non-conducting of public hearings, the local population's negative opinion, hard social and environmental situation caused by the company's activity, absence of the company's social policy, absence of transparency for decision-making etc.

The Bank representative, NGO Relations Advisor Biljana Radonjic Ker-Lindsay answered with a letter that particularly says:

...The purpose of the loan allocated in 2005 was to finance certain environmental measures. Though the project didn't require drawing up a Resettlement Actions Plan, public participation was envisaged by Environment Protection Actions Plan, and according to our monitoring, it was quite satisfactory...

Then the letter cites the Deno Gold Mining Company's answers where the bank forwarded CEE Bank Watch request. All the answers naturally witness that the company completely complies with international standards. (See Appendix 1)

In November the results of the monitoring were presented by EcoLur NGO during the meeting with Dariusz Prasek, Head of Operational Support at EBRD's Environment Department, Michael Green, Senior Banker at Department of Natural Resources, and Biljana Radonjic Ker-

Lindsay, NGO Relations Advisor at EBRD Communications Department. We received the same answers as last time.

It should be noted Dundee Precious Metals Company is not only the EBRD's client, but was also invited to the workshop on social and environmental responsibility in the mining sphere held by EBRD in London as one of the leaders in sustainable development in this sphere.

In the course of the discussions, the representatives of CEE Bank Watch and EcoLur expressed their opinions that the bank must observe the social and environmental policy it declared and not allocate any loans if they don't comply with this policy.

The Environmental Action Plan.

The Environmental Action Plan together with EIA (Environmental Impact Assessment) is the two most important documents and the State Environmental Expert Group makes a positive or negative opinion on the basis of these documents. Moreover, these documents are critical for a mining company where all the objects represent different types of danger. Nevertheless, neither Environmental Action Plan nor Environmental Impact Assessment was presented by Deno Gold Mining Company during the discussions held by the company itself. We succeed in obtaining EAP for 2009 only from the Ministry of Nature Protection of RA when we made a request. The plan is a table of 1,5 pages and consists of 14 points. During the round table held on 4 November 2009 the EAP was evaluated by Hakob Sanasaryan, Independent Expert and Chairman of Greens Union: "I find it difficult even to say what it is. None of the points in this so-called document comply with the accepted standards for EAP: no funds available for measures, no description for certain actions, already not speaking that several points in this EAP seem rather absurd, for example, Point 2.6- delivery of drinking water to the combine personnel".

The Environmental Action Plan for 2009

N	List of measures and work	Execution Term	Responsible Person	Notes
		1. In the project		
1.1	Submitting primary environmental information needed for project drawing up	In case planners are needed	Dyakonova T.	
1.2	Review of environmental part of the project for proposals in verbal form or in writing	In the course of project submission	Dyakonova T.	
		2. Protection of water objects		
2.1	Calculation of intake of household, drinking and process water	permanently	Liana Danston	
2.2	Arrangement of control over drinking and household water (bacterial and chemical analysis)	permanently	Liana Danston	
2.3	Organization of control and monitoring over water objects (chemical analysis)	permanently	Liana Danston	
2.4	Organization and conducting of hydrological measurements of water objects	permanently	Liana Danston	
2.5	Input of water objects into the database and control over the results submitted	permanently	Liana Danston	
2.6	Delivery of drinking water to combine personnel	Quarter 1	Liana Danston	
2.6.1	Arrangement of filter distribution for drinking water	Quarter 1	Liana Danston	
2.6.2	Working out a regulation for filters use	After filter distribution	Liana Danston	
2.7	Control over measures to be	permanently	Liana Danston	

	taken as prescribed by law			
2.8	Arrangement of calculation of technical water intake from the Voghchi River	August-October	Liana Danston	
		2 Protection of Atmospheric Air		
2.1	Arrangement of monitoring over atmospheric air, update of database, analysis of checkup results	permanently	Hasmik Mkrtchyan	
2.2	Arrangement of irrigation work in the territory of the combine for decrease in dust level	In case of necessity, if weather is hot	Organization-Liana Danston, Performance Control – Vigen Parsadanyan	

At the same time Deno Gold Mining Company possesses the factual situation assessment for Shahumyan Mine made by GEORISK Scientific Research Company for the company's inner use. This document contains both recommendations, among them, e.g. the construction of a drainage system that will allow carrying water away and reducing risks for collapses. Simultaneously GEORISK recommends making the people living above the company's mines aware of the real situation without delays and fail, so as the locals, in their turns, would take measures to reduce risks for collapses in the mines and reduce watering in their homestead land areas. (See Appendix 2, Conclusions and Recommendations by GeoRisk)

It turns out that the company not only didn't make the public aware of these recommendations, but didn't use them in its EAP either.

State Control

State control is carried out by the State Territorial Environmental Inspection of the Ministry of Nature Protection of RA. In the course of the meeting with the monitoring group of CEE Bank Watch International NGO on 8 May 2009, Deputy Head of State Territorial Environmental Inspection Marzpet Kamalyan said that after the introduction of new Geghanush tailing no special violations are observed on Deno Gold Mining Company's part. Nevertheless, both the monitoring group, and EcoLur NGO, and "For Ensuring Ecological Safety and Developing democracy" local NGO observed obvious violations not only of environmental nature, but containing risks for human life and health.

“For Ensuring Ecological Safety and Developing democracy” NGO twice applied to the Ministry of Nature Protection of RA with a request to publish the results of the Company’s activity checkup for 2007-2009, and once to the Human Rights Defender of RA with a request to protect the rights of Shahumyan Community residents.

The violations committed by the Company are evident. Collapses in Shahumyan Mine have resulted in huge holes. One of these holes is of the following size: 100 x 70 m with more than 20 m deep.

Now we present how the Minister of Emergency State of RA Mher Shahgeldyan replied to the Human Rights Defender’s request, “As the Ministry found out, explosions don’t bear any risks for buildings and construction of Kapan Town. The hole, 100 m x 70 m, having formed in Shahumyan Community, is enclosed and permanent control is exercised. The residents have received compensation and been resettled.”

The reply could be left without comments if the letter didn’t contain another addition: “Dangerous industrial objects developed by Deno Gold Mining Company underwent a test for technical safety in 2009 and received a positive opinion.”

It should be noted that the National Center for Technical Safety of the Ministry of Emergency States (Minister Shahgeldyan gave his answer on the basis of its conclusion) is at present investigating the causes of the accident in the company’s mine on 16 Minister as a result of which one person died. The Ministry of Nature Protection of RA submitted the Environmental Actions Plan mentioned above. What about the checkup results for 2007-2008, the Ministry’s answer says no word about this.

It’s known that the State Environmental Inspection and Department for Water Resources Management took part in the checkup in regard to the change in the Norashenik (Achtanan) riverbed running in the deposit territory. A part of the riverbed is set aside from rocks. Instead an area will be constructed for dump disposal and a road will be built. All this has already been constructed without an opinion from the State Environmental Expert Group. The checkup participants drew up a protocol which is signed by a part of the participants, but not the State Environmental Expert Group (See Appendix 3, Protocol Image).

Then there are different dumps in Kapan that contain heavy and toxic metals and compounds. Wind spreads dust from these dumps all over the down and its surroundings. Nevertheless, the Ministry’s answer says that the dumps are located on the territory in accordance with the permit issued to the company. Under “For Ensuring Ecological Security and Developing Democracy” NGO, the address mentioned by State Environmental Inspection is 3 km away from the real location of the dump.

In the letter addressed to “For Ensuring Ecological Security and Developing Democracy” NGO” Lyonik Petrosyan, Head of Syunik Territorial Environmental Inspection says: “In 2007 Deno Gold Mining Company CJSC, not waiting for the expertise results and not having an appropriate permission, founded a platform for empty ore collection as a first stage for the project implementation.”

A land area of approximately 210 cubic metres has been contaminated as a result of land area leveling and the Atchanan River fixing. The Company was fined in the amount of 2,100,000 AMD.

The Company also essentially violated the provisions of the Armenian land and forest legislation during the construction of technological roads and exploratory squares in the territories adjacent to Shahumyan Community. The company was fined in the amount of 3,047,000 AMD for the damage caused to environment which was paid to the state budget.

EcoLur supports the local population and is carrying out an informational campaign for the protection of environmental and social rights of the local population (visit www.ecolur.org informational site, “Mining” Hot Spot).

We share the apprehension that neither Ministry of Nature Protection of RA, nor the Ministry of Emergency States of RA, nor the Ministry of Energy and Natural Resources honour their commitments in regard to the control, permit and license issuance to Deno Gold Mining Company that leads to the complication of social and environmental situation in Syunik, Geghanush, and Shahumyan Communities in Kapan Region.

Taking into consideration that the Company is neglecting the provisions of the Aarhus Convention and RA Law “On Freedom of Press”, it doesn’t comply with elementary human rights, the right to health and healthy environment, equal right to residence and labour regulated by the Armenian Constitution, the Universal Declaration of Human Rights, and the European Social Charter, and the company is also violating the environmental legislation in a number of laws including such fundamental laws as the Land Code, the Water Code, and the Forest Code, we propose:

The Armenian Government to appoint a committee to investigate the environmental and social consequences of Deno Gold Mining Company’s operation in Kapan and to take measures needed for decrease in adverse consequences of this operation, risks for life, health and environment.

Նորաշենիկ գետը, որի ափերն
ամրացված են պոչերով
**The Norashenik River banks are fixed
with the tailings**

Սյունիքի համայնքի տարածքը
ծածկված է պոչերով
**The territory of Syunik Village was
contaminated by toxic wastes**

Նոր Գեղանուշ պոչամբարը
New Geghanush Tailing Dump

Գեղանուշցիները դժգոհում են
պոչամբարից
**Geghanush villagers have opposed the
construction of the tailing dump**

Պոչամբարի չոր կոնցենտրատը քամու
հետ տարածվում է շրջակայքում
**The dry concentrate from the tailing dump
is blown off in Geghanush and Kapan
direction**

Deno Gold Mining

Փլուզում Կապան քաղաքի
Շահումյանի բանավանում

Շահումյանի ոսկու
բազմամետաղային հանքավայրը

European Bank
for Reconstruction and Development

28 September 2009

Dear Daniel,

Thank you for your letter in which you share the results of CEE Bankwatch's fact finding mission to Kapan.

In response to your questions, the Deno Gold project from 2006 is no longer active and the Project Summary Document has now been removed from the Bank's website.

With respect to the original 2005 loan, its purpose was to provide finance for certain environmental remediation measures. While the project did not require an explicit Resettlement Action Plan, stakeholder engagement was part of the Environmental Action Plan and it was verified, monitored and found fully satisfactory.

We are pleased to see that your research has acknowledged the significant efforts made by the Deno Gold Mining company (DGMC), especially regarding the new Tailings Management Facility (TMF) which is setting standards of best practice in Armenia. We also note the concerns you expressed. We have shared your letter with DGMC which has provided the following comments:

Tailings management

It is important to distinguish fully between the new and old tailings facilities and the current activities of DGMC. The TMF in Geghanush is an old facility that has been upgraded and reopened by DGMC. The upgraded Geghanush facility is not adjacent to but in fact covers the old facility. While not ideal, the upgrade addresses the key issues and will allow the DGMC to operate within good practice guidelines for several years depending on production rates. Nevertheless this is regarded as a temporary arrangement and DGMC is considering long term alternatives for an expanded operation.

There is also an "old" facility known as Artsvanik that was being used by DGMC immediately before the Geghanush operations recommenced. Artsvanik is east of the operation and built on a small valley on the left abutment of the bigger facility owned and operated by the Kadjaran Molybdenum mine which has a lease arrangement with DGMC.

Current tailings closure and rehabilitation at Artsvanak are an obligation of DGMC to Kadjaran under the contract with that company. DGMC has no obligation to the state however with respect to that facility; those obligations are in fact the responsibility of Kadjaran.

One Exchange Square, London EC2A 2JN, United Kingdom

Tel: +44 20 7338 6000 or +44 20 7496 6000 Fax: +44 20 7338 6100 or +44 20 7496 6100 www.ebrd.com

Public participation and consultations

As part of the current upgrade to the Geghanush facility, DGMC engaged both local communities and the government. Following consultations with the wider Kapan based community, the adjacent Shahumyan community (which is a part of Kapan) and the Geghanush community, DGMC reopened the facility based on certain terms relating to management and compensation. All of these terms have been met.

DGMC has committed to working with all stakeholders to maintain positive change to tailings and water management practices at its operation. To that effect the company has worked closely with the OSCE in order to obtain independent advice on how to approach the consultation process in a systematic and sustainable way based on best international practices. With regards to the roundtables you refer to, DGMC does not claim that they constitute a comprehensive public consultation programme. It views them rather as an initial part of a long term process.

Regarding the documents you refer to, there is no Environmental Impact Assessment (EIA) developed yet, although DGMC has completed a very significant baseline study to be used in the development of future EIA documentation. The Environmental Action Plan (EAP) has been developed with the financial support of the EBRD as a living document over the last two years. Please note that the Bank will follow up with the company and site management on the reasons why the EAP, protocols and records were not provided.

Compensation

The DGMC's compensation planning and process have been transparent and compliant with the EBRD's policy, Dundee Precious Metals (DPM) internal policy, and Equator Principles. Please note that so far DGMC has not, except in a very few circumstances, engaged in any "resettlement" activity in connection with its exploration activities. DGMC has compensated affected local communities for temporary land use and loss of opportunity, damage during exploration and access. Such compensation has been paid in compliance with Armenian law.

DGMC has also started the planning work required for land purchase and resettlement for a future open pit project based in Shahumyan. This is currently on hold following the fall in commodity prices last year and the tightening of exploration and development budgets.

It is of course important to differentiate between the wider formal resettlement programme that would occur in the event of an open pit development in Shahumyan and the programme of purchase of properties at risk caused by a collapse over old workings. Following the collapse in 2008 you refer to in your letter, DGMC undertook an independent hazard and risk assessment which identified properties at risk. Although the assessment found that the collapse was unrelated to the company's operation, in the interest of public safety, DGMC initiated a programme of purchase of all properties which the assessment found to be at risk zones. This programme was essentially voluntary on the part of all parties, the payments made were based on

independent appraisal of value plus premium, and was widely accepted by the community and those affected as fair and equitable.

We hope you will find this information useful and share it with other relevant and interested stakeholders. Dundee Precious Metals management has indicated its willingness to discuss these issues with you further and as always the EBRD is prepared to facilitate any such interactions if necessary.

Yours sincerely,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'BRK-L', is positioned above the printed name.

Biljana Radonjic Ker-Lindsay
Head of Civil Society Engagement Unit

5. CONCLUSIONS

1. The study area presently has a shape of valley with depressed relief.
2. Exogenous processes most developed in the study area are soil subsidence, downfalls and various kinds of washout, developing landslides and swamping.
3. The causes of the actual soil collapse in the area include the following:
 - The collapsed site is located in the zone of contact between andesite-dacite quartz porphyrites and injection breccias, lava breccias and tuff breccias,
 - The thickness of roof of the underground mine workings hosted in hard rocks has been reduced to the minimum,
 - In the site, the hard rocks are covered by rather thick sedimentary massif,
 - An embankment (filling) was added over the collapse site which increased the load almost twice,
 - The site was exposed to permanent and intense influence of ground and surface waters that resulted in the wash-out and deterioration of the enclosing rocks.
4. In compliance with the normative document of ՀՀՀՆ II-6.02-2006 "Earthquake Engineering Code", the study area falls in Seismic Zone I. Horizontal ground acceleration value of 0.2g corresponds to this zone. In the meantime, as mentioned above, the area of the Shahumyan mine settlement is located in a zone 10 km far from the Ghiratakh Fault. Therefore, as provided for in Article 5.2.2 of the said Code, the values of expected horizontal accelerations must be multiplied by a factor of 1.2. Considering this, 0.24g was accepted the value of peak horizontal ground acceleration for the mine settlement.
5. The results of calculations indicate that expected peak horizontal accelerations for the studied area fall in the range of 0.15g–0.28g. As set by Article 5.3.4 of ՀՀՀՆ II-6.02-2006 §Earthquake Engineering Code, normative document, natural vibration period of these soils is in the range of 0.1-0.3 s
6. According to the electrical prospecting data, the established elevations of the operated vein roofings vary in the limits of 816-846 m along Profile A-A' and 820-850 m along Profile B-B'.
7. According to the seismic prospecting data, the established elevations of the operated vein roofings vary in the limits of 811-850 m along Profile A-A' and 815-853 m along Profile B-B'.
8. The vertical inhomogeneity of layering was established in the area of electrical prospecting Point 3 of Profile A-A' and seismic prospecting Points 3-4, which could have been determined by the Central Shahumyan Fault.
9. The layers identified along the studied Profiles A - A' and B - B' are bedding nearly horizontally with slight eastward dip of up to 7°
10. The obtained geophysical investigations allow us to conclude that layers bedding above the mine workings are mostly undisturbed, but there are some sites which is deformed under inner and outer intensive impact and unstable.
11. The mine workings and the layers overlying them are exposed to intense deterioration by ground and surface waters and to shaking of various intensity generated by underground blasts, which make it possible that the soils in the mine settlement area will deteriorate leading to any destructive consequences such deterioration may produce (Mine Workings 6 and 11).
12. The angle of lateral compression Θ corresponds to 55-60°, depending on the internal friction angle of a specific rock: Diameters of the hole calculated by the formula and the one that actually formed in the collapse section are the same.
13. The realized investigation allows us to subdivide the mine settlement area into four (4) main zones according to the suitability grade. Out of these zones, the one identified as the most

6. RECOMMENDATIONS

During the earthwork activities that followed the collapse, the section of slope located immediately down from the eastern watershed was intensively cleaned of soil and vegetation layer. In future, this will facilitate intense filtration and percolation of water coming from the watershed and from other sources towards the lower layers, thus unbalancing water flow in these layers and consequently leading to development of secondary effects such disbalance is capable of producing.

To avoid these destructive impacts of water, we recommend restoration and provision of adequate maintenance condition of the old water pipeline, if possible. In the meantime, it is highly desirable to build new water drainage system with new collectors and pipelines across the entire area of the valley, including also other sites of similar geomorphology.

Moreover, the damaged pipelines of irrigation and drinking water that are currently in use must be repaired or replaced with new ones to prevent leakage of uncontrolled water flows from them.

It is important to explain the situation to the residents of the mine settlement primarily in terms of regulation of irrigation they lead in their homestead lands, considering the southern section of the settlement primarily (see the layout of physical-geological processes in Graphics Annex 1). Diverse activities the population realizes, such as construction, land cultivation and other must be prohibited in the area stretching from the collapsed site to the southern margin of the settlement passing along the road edge. In terms of capital construction, construction development must be generally excluded within the mine settlement area and particularly in the hazardous zones identified by this study, and the basement soils must not be loaded at least where slopes are steep or depths of mine workings are threatening.

In the studied dangerous sites of Mine Workings 6 and 11 (Figurev 4.7) it is necessary to:

- reduce the surface loading as much as possible (clean the area of the construction);
- strengthen roofs and bearing walls of the mine workings where possible and as required by effective normative and technical documentation.
- Disorder of the old water drainage network is the cause of active swamping developing over Mine Working No 6.

The mentioned problem is urgent for the Shahumyan mine settlement area and to resolve it the following measures must be taken.

1. The damaged section of the water drainage network must be repaired.
2. The embankment of the road currently in use must be reinforced by laying new water drainage pipes in it to drain ground water and preclude wash-out of the embankment. In addition, it is necessary to take measures to dry the areas that are already swamped and protect them.

Apart from the measures mentioned above, permanent visual monitoring of the engineering-geological situation must be carried on by professional efforts as long as mines are operated in the area as a whole and specifically at the sites recognized as potentially hazardous. The aim of such monitoring is to prevent development of the physical-geological processes that have been identified and to establish and warn about appearance of new ones. These activities must be conducted in diligent and regular manner with due regard to information provided by the population and other eye witnesses.

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

«ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՅՈՎՄԱՆ ԵՎ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ»
ՀԿ-ի, բնապահպանության նախարար Ա. Հարությունյանին ուղղված 16.06.2009թ. թիվ 5-624
նամակի փաստերի ուսումնասիրության համար ստեղծված հանձնաժողովի

ք. Կապան
Հանձնաժողովը՝

23.06.2009թ.

1. Ծատրյան Ավո – ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանի աշխատակազմի գյուղատնտեսության
և բնապահպանության վարչության պետի տեղակալ:
2. Ղազարյան Արթուր – «ԷԱԱԺԶ» ՀԿ-ի իրավախորհրդատու
3. Հովակիմյան Անդրանիկ – ՀՀ Սյունիքի բնապահպանական տարածքային տեսչության
պետի տեղակալ
4. Գրիգորյան Արամ – ՀՀ հարավային ջրավազանային տարածքային կառավարման բաժնի
պետ
5. Ավագյան Աշոտ – Կապանի Օրիուս կենտրոնի համակարգող

ուսումնասիրեց 16.06.2009թ. թիվ 5-624 նամակում բարձրացված խնդիրները, կապված
«ԴԻՆՈ ԳՈԼԴ ՄԱՅՆԻՆԳ ՔԱՍՓՆԻ» ՓԲԸ նկերության գործունեության հետ:

1. «Կապան համայնքի սեփականություն հանդիսացող հողատարածքներում դատարկ
ապարներով և թափոններով աղտոտումը առանց համապատասխան թույլատրության»
բարձրացված հարցը համապատասխանում է իրականությանը:
Հազարավոր խմ դատարկ ապարի կուտակումը իրականացրել է «ԴԳՄՔ» ՓԲԸ նկերության
հարակից տարածքում» պատճառելով շրջակա միջավայրին զգալի վնաս:
Տարածքի սեփականության պատկանելիությունը Կապանի քաղաքային համայնքին,
հանձնաժողովի իրավասությունից դուրս է:
2. «Առանց ջրառ ունենալու օգտվում է Ողջի գետի ջրային ռեսուրսներից» հարցի
կապակցությամբ կատարված ուսումնասիրությունների ընթացքում պարզվեց,
«ԴԳՄՔ» ՓԲԸ նկերությունը ջրառ է իրականացնում Ողջի գետից, որը գտնվում է նախկին
գարեջրի գործարանի հարևանությամբ: Ունի համապատասխան ջրօգտագործման
թույլատրություն, սակայն ջրառի կետը կահավորված չէ համապատասխան դիտակետով:
3. «Աճանան գետի բնական հունի շեղում, փոփոխություն առանց համապատասխան
թույլատրության» խնդրի առնչությամբ հանձնաժողովը պարզեց, որ
համապատասխանում է իրականությանը: Սոտ երկու տարի առաջ վերոհիշյալ
ընկերությունը ինքնակամ մոտ 500մ երկարությամբ փոխել է գետի հունը, առաջացնելով
բնապահպանական խնդիրներ:
4. «Աճանան համայնքիում առանց համապատասխան թույլատրության Աճանան գետի
շրջակայքը աղտոտում է դատարկ ապարներով» բարձրացված հարցը
համապատասխանում է իրականությանը:
5. «Կապան համայնքի Շահումյան բանավանի տարածքում ոչնչացվել է անտառային
ֆոնդը» բարձրացված հարցը համապատասխանում է իրականությանը, որի
կապակցությամբ դեռևս 2008 թ. բնապահպանական տարածքային տեսչության կողմից
կազմվել է ակտ, այսօր տարածքային տեսչությունը կատարում է ստուգումներ և այսօր էլ
հարցը ուսումնասիրության պրոցեսի մեջ է:

Հանձնաժողով՝

1. Ծատրյան Ավո
2. Ղազարյան Արթուր
3. Հովակիմյան Անդրանիկ
4. Գրիգորյան Արամ
5. Ավագյան Աշոտ

